

Спеціальними принципами є принципи системності, наступності, циклічності, персоніфікованості, науковості, змістовності, результативності тощо.

Висновок. На сьогодні проблема полягає у відсутності нормативно-правового акта, який би регулював розвиток сучасної правової освіти працівників Національної поліції України в Україні. Викладене свідчить про необхідність розробки та ухвалення Концепції правової освіти працівників Національної поліції України, яка б відображала сучасну модель правової освіти, її завдання, принципи, серед яких мають бути людиноцентризм, системність та безперервність правової освіти, шляхи та способи її реалізації з урахуванням позитивного світового досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Требін М. П. Філософія правової освіти в Україні: напрями і перспективи // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи : матеріали V Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 24–25 квіт. 2014 р.). Харків, 2014. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/39012/1/33-38.pdf> (дата звернення: 24.03.2019).
2. Про освіту : закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. Харків : Консум, 2004. 656 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/69987-11-pravove-vihovannya.html> (дата звернення: 24.03.2019).
4. Правознавство : підручник / А. І. Берлач та ін. ; за заг. ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 752 с.
5. Особливості правової освіти в Україні // Юридична деонтологія : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. Київ : Знання, 2005. 655 с. URL: http://pidruchniki.com/16011013/pravo/osoblivosti_pravovoyi_osviti_ukrayini (дата звернення: 24.03.2019).
6. Про Національну програму правової освіти населення : указ Президента України від 18.10.2001 № 922/2001 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001> (дата звернення: 24.03.2019).

Одержано 03.04.2019

УДК 341.73

ВАДИМ МИКОЛАЙОВИЧ ДАВИДЮК,

кандидат юридичних наук,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0001-8998-1981>

НАУКОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «СИЛИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ»

Аналіз фахової юридичної літератури та чинного законодавства свідчить, що використання терміну «сили оперативно-розшукової діяльності» та похідного від нього є досить розповсюдженим. Водночас, слід наголосити, що до цього часу серед вчених відсутній консенсус щодо змісту вказаної дефініції, у зв'язку з чим доцільно розглянути та узагальнити існуючі точки зору.

Відзначимо, що в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» вказується, що завдання ОРД досягається шляхом використання сил, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності [1], однак у вказаному нормативному акті поняття «сили оперативно-розшукової діяльності» не розшифровується, а лише надається перелік суб'єктів такої діяльності. Вважаємо, що вказане пов'язано з тим, що термін «сили» використовується для позначення певної групи осіб, що є суб'єктами тої чи іншої діяльності. Тобто, законодавець розуміє під поняттям сили оперативно-розшукової діяльності всіх можливих суб'єктів такої діяльності. Однак, не зрозумілим залишається те, чи відносить законодавець до сил ОРД не тільки відповідні оперативні підрозділи, а й інші категорії суб'єктів, право залучення яких до оперативно-розшукової діяльності передбачено в інших положеннях вказаного Закону.

Вказане призвело до того, що окремі науковці розглядають сили оперативно-розшукової діяльності виключно в контексті суб'єктів такої діяльності. Зокрема, наприклад, Р. А. Халілев визначає, що у сучасній науці послуговуються кількома категоріями, які визначають суб'єкти ОРД: «оперативні підрозділи», «оперативно-розшукові органи», «сили ОРД», «гласні сили», «негласні сили», «учасники оперативно-розшукового процесу» тощо. Водночас, вказаний вчений визначає, що до сил ОРД слід віднести оперативні підрозділи всіх видів та їх особовий склад, наділений

повноваженнями здійснювати ОРД повним та обмеженим обсягом, інші структурні підрозділи правоохоронних органів, що беруть участь у вирішенні окремих завдань оперативно-розшукової діяльності [2, с. 93].

Такої ж думки дотримується І. Р. Шинкаренко та О. В. Кириченко, які під час вивчення питання щодо використання можливостей підрозділів оперативної служби для отримання оперативної інформації та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, визначили, що сили ОРД – це оперативні підрозділи, а усе різноманіття оперативних служб залежно від обсягу їх повноважень та функцій, які ними виконуються, можна поділити на підрозділи, які здійснюють ОРД: у повному обсязі проводять гласні та негласні оперативно-розшукові заходи, здійснюють агентурну роботу підрозділи внутрішньої безпеки та кримінальної поліції (карного розшуку; захисту економіки; по боротьбі з незаконним обігом наркотиків; кіберполіції; боротьби із торгівлею людьми); підрозділи, які виконують окремі оперативно-розшукові заходи за завданнями інших оперативних підрозділів: підрозділи оперативної служби, оперативно-технічні підрозділи. Ці підрозділи можна класифікувати як допоміжні підрозділи, що здійснюють ОРД в обмеженому обсязі, та іменувати спеціальними оперативними підрозділами; підрозділи, що здійснюють ОРД частково в обмеженому обсязі – усі інші структурні підрозділи Національної поліції [3, с. 76].

Водночас відмітимо, що існує й інша група вчених, які підтримують думку щодо охоплення змістом дефініції «сили оперативно-розшукової діяльності» поняття «суб'єкти оперативно-розшукової діяльності», як більш ширшим, та включають до складу сил ОРД не тільки передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, а також інші категорії осіб. Так, наприклад, на думку, Я. Ю. Кондратьєва до сил оперативно-розшукової діяльності належать: посадові особи підрозділів кримінальної поліції, які функціонують відповідно до оперативно-розшукового законодавства (ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») і здійснюють загальне керівництво даною діяльністю на чолі з міністром внутрішніх справ України та його першими заступниками; начальники територіальних підрозділів МВС, їх заступники з оперативної роботи, уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності; керівники та оперативний склад оперативних підрозділів зазначених органів; начальники міських, районних управлінь і відділів внутрішніх справ та їх заступники, які є начальниками кримінальної поліції; працівники оперативних підрозділів кримінальної поліції, які мають відповідний допуск до ОРД; особи, які конфіденційно співпрацюють з оперативними підрозділами кримінальної поліції, у тому числі гласні та негласні, штатні та позаштатні працівники [4, с. 234].

Разом з цим, В. Г. Телійчук в лекції на тему «Сили оперативно-розшукової діяльності» визначає, що оперативно-розшукові сили складають інтелектуальний потенціал оперативно-розшукової діяльності, який відіграє вирішальну роль у боротьбі органів внутрішніх справ із правопорушеннями і злочинністю та до них належать: співробітники оперативних підрозділів; негласні співробітники; представники громадськості, які залучаються до виконання оперативно-розшукових завдань [5, с. 3].

В той самий час, на думку російського вченого Ю. Б. Чупилкіна, сили оперативно-розшукової діяльності – це штатні легальні і негласні (зашифровані) співробітники органів, які здійснюють ОРД, а також працівники допоміжних підрозділів, конфіденти і позаштатні співробітники [6]. Інша же, група російських вчених, розглядаючи питання сил оперативно-розшукової діяльності в контексті такої служби як митні органи, визначає, що провідна роль в організації та проведенні оперативно-розшукової діяльності належить посадовим особам, що є кадровими співробітниками оперативних підрозділів, тому саме кадрові співробітники і є основні сили оперативно-розшукової діяльності, які організують, направляють і координують роботу всієї системи оперативних підрозділів митних органів [7]. Тобто, в загальному вигляді до сил оперативно-розшукової діяльності митних органів відносяться: посадові особи (співробітники) оперативних підрозділів митних органів; фахівці митних органів, які беруть участь в технічне та інше забезпечення діяльності митних органів; особи, які надають сприяння оперативним підрозділам, які залучаються для підготовки і проведення оперативно-розшукових заходів [7].

Водночас, опитані респонденти (працівники оперативних підрозділів Національної поліції) визначили, що сили оперативно-розшукової діяльності складають: працівники оперативних підрозділів, які безпосередньо здійснюють оперативно-розшукову діяльність та мають відповідні повноваження, передбачені ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»; працівники оперативних підрозділів, що мають право здійснювати окремі оперативно-розшукові

заходи, однак виключно на підставі доручення підрозділу-ініціатора; працівники підрозділів, що не здійснюють безпосередньо оперативно-розшукову діяльність, однак здійснюють її узагальнення, аналіз та оцінку (наприклад, підрозділи інформаційно-аналітичного забезпечення); працівники інших підрозділів Національної поліції, що не мають законодавчо закріпленого права здійснення оперативно-розшукової діяльності, однак залучаються до проведення окремих заходів оперативно-розшукової діяльності (дільничні інспектори поліції) чи з метою легалізації отриманих в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності матеріалів та набуття ними статус речових доказів (слідчі); особи, які гласно чи негласно співпрацюють з органами поліції на засадах добровільності та використовуються оперативними працівниками з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Висновок. Враховуючи вказане, практичним значенням статті є консолідація поглядів теоретиків та практиків у визначенні дефініції «сили ОРД». Отже, підсумовуючи наведене, можна дійти висновку, що в загальному вигляді дефініцію «сили оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції» слід розуміти як узагальнююче поняття, що охоплює собою всі категорії осіб, які безпосередньо виконують оперативно-розшукові та кримінальні процесуальні завдання або залучаються уповноваженими підрозділами для сприяння чи безпосереднього виконання означених завдань.

Список бібліографічних посилань

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 19.03.2019).
2. Халілев Р. А. Сили оперативно-розшукової діяльності ОВС у протидії злочинності на підґрунті етнічних і конфесійних суперечностей. *Бюлетень обміну досвідом роботи*. 2013. № 194. С. 92–101.
3. Шинкаренко І. Р., Кириченко О. В. Використання можливостей підрозділів оперативної служби для отримання оперативної інформації та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2015. 120 с.
4. Кондратьєв Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія. Київ, 2004. 444 с.
5. Телійчук В. Г. Сили ОРД : лекція. Кіровоград, 2004. 24 с.
6. Чупилкин Ю.Б. Правоохранительные органы Российской Федерации // StudRef.com : сайт. URL: https://studref.com/415438/pravo/pravoohranitelnye_organ_y_rossiyskoy_federatsii (дата звернення: 19.03.2019).
7. Силы и средства оперативно-розыскной деятельности должностных лиц таможенных органов. URL: <http://www.lawereg.ru/kenims-436-1.htm> (дата звернення: 22.01.2019).

Одержано 26.03.2019

УДК 343.211

АДАМ ЛАВРЕНТИЙОВИЧ ДАЛЬ,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів
факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-2775-2523>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Конституція України гарантує права та свободи особи, які ніким не можуть бути порушені. Зокрема, в Розділі І ст. 3 Конституції України передбачено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1].

Відповідно до ст. 64 Конституції права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Так, Конституцією України передбачені наступні обмеження прав і свобод людини і громадянина: в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання